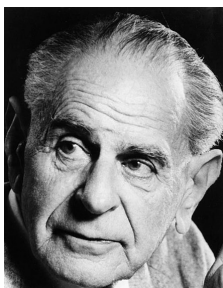

Tron att makthavare styr är konspirationsteori - Karl Popper

Karl Popper

Föreställningen att presidenter faktiskt har makt att styra är en form av konspirationsteori, enligt vetenskapsteoretikern Karl Popper. Intressant är att Popper inte främst kritiserar dem vi idag kallar för konspirationsteoretiker utan snarare de forskare, aktivister och journalister som är övertygade om att de inte är konspirationsteoretiker. Han kritiserar dem som förutsätter att det som sker i våra samhällen är planerat och avsiktligt.

Samhällen är [komplexa](#) och enligt Karl Popper är det samhällsvetenskapernas uppgift att förklara hur händelser och saker sker oplanerat. Visst kan regeringar ha avsikter. Och deras beslut får givetvis konsekvenser. Men förutom i begränsade sammanhang är konsekvenserna sällan avsiktliga. Det var inte så det var tänkt!

Styrande som vidskepelse

Att Hitler, Stalin, Nixon, Trump, Putin faktiskt skulle styra sin nation och till och med världshändelser är en form av vidskepelse som kommer från myterna om de grekiska gudarna, enligt Popper. Myterna förklarar det som sker med att gudar konspirerar och styr.

I dagens sekulariserade samhällen översätts gudamyterna till föreställningar om att ledare styr det som sker. Enligt Popper är tron på makthavare en form av teism, tro på att högre makter styr.

Märkligt nog blir de moderna föreställningarna om styrande mer vidskepliga. I äldre myter är det tydligt att berättelserna är myter. Motsägelsefulla

berättelser berättades om vartannat. De var viktiga för att lyfta fram olika poänger. Moderna myter riskerar att få en mer fundamentalistisk funktion. De uppfattas bokstavligen som sanna.

Kritik mot att ledare kan ha eller förvara makt beskriver jag som [makthavareateism](#) i andra texter. Jag har även maktkritiskt analyserat [ledarskap](#) utifrån olika aspekter.

Vidskepelse som lanseras som självklara fakta blir svårt att bryta sig ur. Journalister, aktivister och forskare som pekar ut individer som styrande kamouflerar maktordningar. Vår lydnad och vårt motstånd i myller av maktordningar suddas ut. Att ledare styr låter så självklart. Denna självklarhet kamouflerar hur lydnad, samarbete och motstånd hamnar i resonans och dissonans.

Strukturer, system, organisationer, grupper och olika maktordningar reduceras till spelplan för de stora ledarna. Utpekandet av Mao, Trump eller Putin som faktiskt styrande tillsätter dem som de egentliga subjekten, till de riktiga aktörerna. Vi andra avsätts.

Per Herngren

11 december 2022, version 0.1.1

Karl Poppers The Conspiracy Theory of Society

Citaten nedan är utdrag från Karl Poppers "The Conspiracy Theory of Society" från 1962.

Makthavare som vidskepelse

"I should like to begin by describing a theory which is held by very many rationalists— a theory which I think implies exactly the opposite of the true aim of the social sciences. I shall call this theory the 'conspiracy theory of society'. This theory, which is more primitive than most forms of theism, is akin to

Homer's theory of society. Homer conceived the power of the gods in such a way that whatever happened on the plain before Troy was only a reflection of the various conspiracies on Olympus. The conspiracy theory of society is just a version of this theism, of a belief in gods whose whims and wills rule everything. It comes from abandoning God and then asking: 'Who is in his place?' His place is then filled by various powerful men and groups — sinister pressure groups, who are to be blamed for having planned the great depression and all the evils from which we suffer. The conspiracy theory of society is very widespread, and has very little truth in it."

Tron på att händelser är avsiktliga

"I think that the people who approach the social sciences with a ready made conspiracy theory thereby deny themselves the possibility of ever understanding what the task of the social sciences is, for they assume that we can explain practically everything in society by asking who wanted it, whereas the real task of the social sciences is to explain those things which nobody wants — such as, for example, a war, or a depression."

Konspirationsföreställningar om grupper

"It is the task of social theory to explain how the unintended consequences of our intentions and actions arise, and what kind of consequences arise if people do this that or the other in a certain social situation. And it is, especially, the task of the social sciences to analyse in this way the existence and the functioning of institutions (such as police forces or insurance companies or schools or governments) and of social collectives (such as states of nations or classes or other social groups). The conspiracy theorist will believe that institutions can be understood completely as the result of conscious design; and as collectives, he usually ascribes to them a kind of group-personality, treating them as conspiring agents, just as if they were individual men."

Konspiratörer misslyckas med att styra

"But the interesting thing is that such a conspiracy never— or 'hardly ever'— turns out in the way that is intended. (...) Hitler, I said, made a conspiracy that failed. Why did it fail? Not just because other people conspired against Hitler. It failed, simply, because it is one of the striking things about social life that

nothing ever comes off exactly as intended. Things always turn out a little bit differently. We hardly ever produce in social life precisely the effect that we wish to produce, and we usually get things that we do not want into the bargain."

Karl Popper, *The Conspiracy Theory of Society*, först publicerad 1962.

Referens

Karl Popper, "The Conspiracy Theory of Society", i David Coady (red), *Conspiracy Theories The Philosophical Debate*, New York: Routledge, 2018.

Per Herngren, [Texter om makthavareteism](#).

Hacktivism och queer

Otto: Det jag tänker kring hackare är just att de kartlägger system och ordningar, undersöker energier, gränssnitt och kontaktytor, sen bryter de in i dem och kopplar om, hittar de punkter där de kan göra en form av akupunktur, strategiska spänningpunkter där de kan trycka till så ny energi strömmar till och ordnar om i systemet på ett önskvärt, och helande, sätt. Men hela poängen är just att utnyttja det befintliga systemet, hitta nya vägar genom det, och frigöra underliggande krafter.

Per: Aha, jaa, då hackar civil olydnad åtminstone fyra separata system. Först hackar den de ordningar som fängslar aktivisterna och frigör en utväg för motstånd, det kan vara lönearbete och huslån. Sedan går gruppen in på ett företag, statligt verk eller en militärbas och hackar en bit av organisationen, maskiner, transportmedel. Tredje steget är att hacka förhör och rättegång så dessa kan användas för rättvisa. Sedan hackas fångenskapen och fängelset så de börjar samarbeta med olydnaden.

Även själva olydnaden hackas på märkliga sätt. Civil olydnad är inte en fast form. Civil olydnad är uppfinnande. Ett uppfinnande som bygger med de

verktyg som finns tillgängliga.

Trängs snarare än total brytning

Hacktivism bryter med den revolution som uppfattar sig som ett totalt brott, en totalt annan ordning. Revolutioner köar inte, de avlöser inte varandra. Revolutioner trängs. När hackande och finslipande nått tillräckligt långt kan dock flera ordningar börja samverka. Och med tiden tränga undan andra ordningar.

Vi upptäcker att civil olydnad, ickevåld, hacktivism och queer inte är raka och linjära begrepp. De är innovativa praktiker. De etablerar något annat än det etablerade. Förhoppningsvis attraherar de varandra, så de tillsammans kan uppfinna andra ordningar.

Queer begriper hacktivism

Låt oss en stund använda queer som paradigm för hacktivism. Queer är inte protest eller negation. Protesten fastnar i en heteroordning med två motstående kön: makthavare och folket. Queer vänder sig inte mot den mäktiga ordningen. Queer viker snarare av åt andra håll. Queer är avvikelse. Queer blir kanske tydligare med det engelska (sexual) orientation, orientera sig i en viss riktning.

Queer blir på så sätt bakvänt för en rättighetsaktivism som hävdar att trans eller homosexualitet ska vara lika "normalt" som allt annat. Queer får dock inte avfärda dem som kämpar för att få passa in, som kämpar för att få ordning på Ordningen. Ifall queer kamp blir konsekvent avvikelse så skapar den nya räta linjer. Och när queer blir 'straight' så utesluter ju även queer det avvikande.

Hacktivism begriper queer

Ifall vi nu istället prövar att använda hacktivism som paradigm för queer så blir detta kanske ännu tydligare. Hacktivism låter ordningen avvika. Ordningen sätter fart i en ny riktning. Ordningen befrias från sig själv, från sitt eget herravälde.

Hacktivisterna bygger om. De använder olika ordningar som byggstenar. Det går inte att vara hacktivist bredvid. Hacktivism är inte ett individuellt

skapande. Haktivister bygger tillsammans. Tillsammans skapar möjlighet att bli något annat.

Den som håller sig bredvid blir sin egen mästare. Den tvingas uppfinna egna patent. Patent håller andra undan. Patent är försöket att skydda sig mot det politiska, mot det gemensamma.

Queera patentens motstånd

På ett sätt gör queer och hacktivism samma operation: Ändra om. Och tappa kontrollen. Queer är mer fri programvara än patent. Givetvis slår patenten tillbaka, de försöker förvandla queer till något statiskt, något som är identiskt med sig själv, som är sig själv.

Queer, hacktivism och civil olydnad är faktiskt skapande. De förverkligar något som blir märkligt för dominerande ordningar. Hacktivism och queer förverkligar det märkliga i dominerande ordningar. Maktordningar queeras. Det är så något revolutionerande ger sig själv tid att ordna till sig. Så det kan leva vidare i trängseln.

Texten är utkast från boken *Mode och motstånd* av Otto von Busch och Per Herngren (Korpen, 2016).

Makthavare finns inte - makthavareateism

Makthavare-ateism utvecklades av Mohandas Gandhi och på senare tid av Michel Foucault. Den undergräver föreställningen att en president, regering eller kolonialherre har makt. Det går inte att låsa in makt i ett skåp eller förråd. Makt kan inte förvaras.

Makthavare är fantomer som skymmer hur makt är förmågan att följa. Dessa fantomer kamouflerar att makt är en gåva vi ger genom lydnad. Makt

reproducerar sig som hörsamhet, följsamhet och samarbete. Och makten måste ges igen och igen. Så fort lydnaden upphör upplöses makten.

Makt pulserar. Makt upphör när verkstäder och kontor stänger. På morgonen måste den återskapas. Någon öppnar en port. Genom porten strömmar lönearbetare och konsulter, och de hittar snabbt sina platser. De börjar utföra rörelser och förflyttningar som kopplar ihop dem med andra. Och snart sätts en väldig dans igång. Folk och maskiner runt omkring vårt klot hakar på.

Den här dansen är inte enkel. Makt är en färdighet. Grupper och enskilda tränar hårt tills de blir allt skickligare på att följa varandra. Makt uppstår bara i denna följsamhet. När dansen inte är följsam försvagas makten. Och när dansen behöver ta paus upphör makten.

Texten är utkast till boken *Mode och motstånd* av Otto von Busch och Per Herngren (Korpen, 2016).

Makthavare finns inte - ickelinjärt

[Ickelinjära](#) sociologer och samhällsvetare, som John Urry och John Law, gör upp med föreställningar om att det skulle finnas makthavare. Traditionella teorier kring politik och samhällsförändring utgår gärna från att makt är något som kan ägas och innehas: "in much social science power conceived as a property of agents remains central to the analysis of social relations. ... Power gets attached to agency in the couplet agency-structure."[1]

Kan inte äga makt

Makt är inte egendom. Makt kan inte innehas. John Urry ser istället makt som flöden och relationer. "Power would not be regarded as a thing or possession. It

is something that flows or runs and may be increasingly detached from specific territory or space"[2].

Det går därmed inte att hävda att en regering, styrelse, klass, eller kön har makten: "this refusal of reduction, is why (one) doesn't see power as something that a group, a class or an apparatus might 'have'. Power isn't ... driving other parts of the system ... it is a ubiquitous relational effect."[3]

Ickelinjär sociologi kan ses som en mer optimistisk syn på samhällsförändring än föreställningen om makthavare. Makten finns inte långt där borta eller högt upp i toppen.

Makt kommer inte uppifrån

I pyramidmetaforen kommer makt uppifrån. Här får ickelinjär samhällsteori, enligt John Law, bygga vidare på Foucaults analys av makt: "Michel Foucault advises us against treating power as something that trickles down from the top. He pictures it, instead, as an effect, a product, that is generated and penetrates right through the social body."[4]

Foucault menar att makt och motstånd producerar varandra. Makt kan bara produceras där det finns motstånd. Motstånd är då inte något som finns bortom makten. Motstånd är inte bara det där som är i vägen, som hindrar och blockerar makten. Precis som makt så är motstånd producerande.

Makt och motstånd, lydnad och olydnad, genomsyrar alla organisationer och samhällen: "we all seek to resist the orderings that are laid on us at least some of the time."[5]

[Tidigare har jag skrivit](#) om hur Maine de Biran (1766-1824) och Paul Ricoeur visar att motstånd möjliggör medvetande. Vi börjar tänka och utveckla språk för att vi möter motstånd. Jag menar att man kan använda deras resonemang för att visa att motstånd möjliggör samhällen. Och motstånd möjliggör makt. Makten kommer alltså inte före motståndet. Motståndet måste finnas före makten. Utan motstånd kan inte makt börja producera sig själv. Makt producerar därför att den möter motstånd. Sedan skapas förstås sammanvävningar och särskiljanden, resonanser och dissonanser. Då blir frågan om vad som kommer först ganska irrelevant.

Platt ontologi

John Urry och John Law använder symmetri som vetenskaplig metod. Ifall vi analyserar makt och motstånd symmetriskt förstår vi dem med samma metod och samma analyssätt. De förutsätts inte vara väsensskilda. Därmed blir det lättare att upptäcka hur de konkreta skillnaderna i makt förändras över tid. Makt och motstånd skapar komplexa dynamiker som är oförutsägbara: ickelinjära.

En enkel symmetrisk metod är att byta begrepp: Makt krockar med andra makter. Eller lika gärna: Motstånd möter motstånd. En motståndsgrupp stöter alltid på motstånd, i form av poliser och vakter, när den intervenerar i mäktiga organisationer. Motståndsgruppen stöter också på motstånd från medlemmarna, från svårigheter med att samarbeta i gruppen, och från trötthet och andra kroppsliga begränsningar hos muskler och medvetande.

Därför bör vi inte utforma teorier där motståndsgrupeer definieras som underordnade staten eller som underordnade multinationella storföretag. Genom interventioner, ex civil olydnad, krockar olika organisationer och verksamheter. Komplexa dynamiker uppstår. Det ickelinjära innebär oförutsägbarhet. Vi kan upptäcka maktskillnader. Vi kan upptäcka stabila ordningar. Men dessa är inte konstanta, de är historiska och dynamiska. Vi kan därmed inte förutsäga resultatet av motstånd. Vi behöver utveckla ickelinjära motståndsteorier.

Per Herngren

2010-05-24, version 0.1

Fotnot

[1] John Urry, *Global Complexity*, Polity Press, 2003, p 111.

[2] John Urry, *Global Complexity*, Polity Press, 2003, p 112.

[3] John Law, *Organizing Modernity*, Oxford: Blackwell, 1994, p 107.

[4] John Law, *Organizing Modernity*, Oxford: Blackwell, 1994, p 124.

[5] John Law, *Organizing Modernity*, Oxford: Blackwell, 1994, p 128.

En textserie om ickelinjärt motstånd

1. [Ickelinjär förändring](#)
[- introduktion](#)
2. [Rekursiv](#)
[samhällsförändring](#)
3. [Motstånd behöver](#)
[resonans](#)
4. [Gravitation snarare](#)
[än politisk påverkan](#)
5. [Makthavare finns inte](#)
[- ickelinjärt](#)
6. [Ordning behöver](#)
[hierarkier och olydnad](#)

Läs mer

Om [ickelinjär teori](#).

Om [systemteori](#).

Om [rekursiv teori](#).

Om [singularitet](#).

Om [funktionell dumhet](#).

Om [centralstyrning](#).

Makthavare finns inte: Erich Fromm

Auktoritet är inget som en organisation eller person kan ha eller äga. Här liknar Erich Fromms analys av auktoritet Mohandas Gandhis och Michel Foucaults analys av makt. Självt kallar jag denna teori om makt för makthavare-ateism: Makthavare finns inte.

När vi tycker oss uppfatta makthavare, en grupp som har makt, så är det snarare en illusion. Makt är lydnad och följsamhet. Det finns ingenstans där någon kan låsa in eller förvara makt. Så fort makt slutar att ges upphör den. Lydnad kan riktas och ifall den upprepas av många skapas maktkoncentrationer. Olika maktkoncentrationer kan hamna i resonans med varandra och på så sätt stärka varandra.

"Authority is not a quality one person "has", in the sense that he has property or physical qualities. Authority refers to an interpersonal relation in which one person looks upon another as somebody superior to him" or her. (*Escape from freedom*, p 141)

Per Herngren

2013 08 19, version 0.1.1

Referens

Erich Fromm, *Escape From Freedom*, New York: Henry Holt and Company, 1994, först publicerad 1941.

Vad är makt? - Några begrepp

Texter om ickevåld, konflikthantering, samhällsförändring, civil olydnad och plogbillsrörelsen